

GUSTAV ÉS ALMA MAHLER

Gustav Mahler cseh-osztrák zeneszerző-karmester 1860-tól 1911-ig élt. Mahler reneszánsz van Európában és Amerikában. Halhatatlan zseni volt, aki nem hordozta öröklődéssel a zenei adottságot. Czeizel Endre orvos-genetikus modelljét figyelembe véve un. „gejzír jelenségről” van szó. Gustav Mahler apja szeszfőzde tulajdonos volt egy csehországi faluban, anyja pedig szinte állandóan terhes volt: 14 szülése volt. Kevés gyermekük élte meg a felnőtt kort. Gusztáv a gyermekek sorában a második volt. Mint ahogy zenei tehetségek között lenni szokott, nála is korán mutatkozott az átlagon felüli muzikalitás.

Később a család Iglauba költözött, ahol a gyermekkor nagy részét töltötte, majd Prágában is tanult, és a Bécsi Konzervatóriumban sajátította el a zeneszerzést, összhangzattant és vezénylést. Különböző vidéki zenekarokat vezényelt, de híre ment, hogy ezekből a nem kiemelkedő zenekarokból is a maximumot tudja kihozni. Hallatlan szuggesztív egyéniség volt. Egész életén át a tökéletességre törekedett a zenében, és ezt zenész társaitól megkövetelte. Tekintete a közönséget is elvarázsolta. Rengeteg próbát igényelt. Nem kímélte a zenészeket, de magát sem. (Leírták, hogy előfordult, hogy olyan hangerővel kérte a dobos ütni, hogy a dobverő eltört a dobos kezében. Máskor a Lohengrin előjáték próbájakor, amikor a hegedűknek egészen halkán kell indítani a játékot, még meg sem szólaltak a hegedűk, ő már akkor szólt, hogy „túl hangos”.)

Néhány évvel a gyönyörű Ybl Palota, a Magyar Királyi Operaház megnyitóját után méltó zenei direktort kerestek a pozíció betöltéséhez. Erkel Ferenc már öreg volt, fia, Erkel Sándor nem volt teljesen egészséges, és nem győzte a munkát. Így adódott, hogy a 28 esztendőes Gustav Mahlert hívták igazgatónak. Budapesten a Teréz körút 7. számú ház falán márványtábla hirdeti, hogy ott lakott 1888 és 1891 között Mahler Gusztáv. Tíz évre szóló szerződést kötött az Operaházzal. Be is váltotta a hozzáfűzött reményeket. Kiváló előadásokat produkált, fáradhatatlan volt, de szinte diktátorként tevékenykedett az Operaházban. Az előadások során mindenre volt gondja: a kosztümökre, a rendezésre, a díszletekre, a színpadi játékokra. Nem tűrte a legcsekélyebb pontatlanságot, a begyepesedett hagyományokat, és semmi felületességet nem

fogadott el, mint zenész. A magyar operaénekesek magyarul énekelték szerepeiket. Mahler fogadkozott, hogy megtanul magyarul. A repertoárt egyre inkább bővítette. Bemutatásra került Wagner Nibelung tetralógiájából a Rajna Kincse és a Walkür (tervbe vette a tetralógia további darabjait is, de ezekre már nem került sor). Mint Wagner után minden zeneszerző, ő is Wagner bűvkörébe került. Élete során szerte a világban mindenütt vezényelte Wagner zenedrámáit. Kiemelkedőnek tartották szakmai körökben a Trisztán és Izolda interpretálást. Beyreuthban azonban soha nem dirigálhatott, mert Wagner özvegye, Cosima az „asszimilálódott zsidót” nem engedte a Festspielhausban vezényelni. Bemutatta Budapesten Mascagni Parasztbecsültét. Brahms az egekig magasztalta Mozart Don Giovanni előadását. Vetélkedés volt a bécsi és a budapesti dalszínházak között, és ebben néhány évben úgy tűnik, hogy a Magyar Királyi Operaház felülmúlta a bécsi előadások igen magas színvonalát is.

A sikeres évek után következtek az intrikák. Zichy Jenő gróf kormánybiztost ültettek az Operaház élére, mint intendánst, aki beleszólt a műsortervbe, Mahler hatáskörét meglehetősen megnyirbálták, és egyéb gáncsoskodások miatt felbontották a szerződést Mahlerrel, aki hatalmas összeggel távozott Budapestről, és világjáró művész lett. Ebben az időben még nem vált külön a zeneszerző és a karmester pozíciója. Mahler alkotó művész is volt, de az operaházi elfoglaltság mellett nem volt ideje komponálni. Noha az első szimfóniájának („Titán”) bemutatására Budapesten került sor.

Alma Schindler 1900-ban és Gustav Mahler megismerkedésükkor (Wikipédia)

Egy nagyszabású exkluzív fogadáson Párizsban megismerkedett a 19 éves Alma Mahlerrel (1879-1964). Gusztáv 20 évvel volt idősebb. Alma egy hírneves

tájképfestőnek (Schindler) volt a lánya. 1902-ben megházasodtak. Alma is tanult zenész volt, jól zongorázott, és szerzett is zenét, de Gusztáv megtiltotta Almának a muzsikálást, mondván, hogy egy családban elég egy zenész.

Alma Mahler - 5 Lieder for voice and piano (audio + sheet music) (13:19)

(A felvétel néhány másodperc várakozás indul. A zenét kottaképpel lehet követni.)

Kottamásolásokban azonban segített. Alma elragadó jelenség volt, művelt, sokat olvasó és a képzőművészetekhez is értő fiatalasszony volt. Volt egy fogyatékosága: gyermekkorában többször átesett középfülgyulladásra, és emiatt az egyik fülére alig hallott. Ebből a hátrányból ő előnyt kovácsolt a tekintetben, hogy amikor valakivel társalgott, akkor kissé előrehajolt, felső testét kissé megdőntötte, és a beszélgető partnere száját figyelte, azaz szájról olvasott. Ez azt a benyomást keltette a beszélgető társában, hogy Alma rendkívüli érdeklődést tanúsít annak, amit hall, amit neki mondanak, és így elismerten jó társalgó hírében járt, ami nagyon imponáló volt a társasági életben.

Mahlernek a sok hangverseny és operai vezénylés, a rengeteg próba, utazás miatt nem volt arra ideje, hogy év közben komponáljon. Nyaranta, a vakáció alatt, melyet valamely osztrák tó partján töltöttek, tudott időt szakítani arra, hogy évente egy hatalmas méretű szimfóniát komponáljon. Ezek a szimfóniák óriási zenekart igényeltek. Bennük megszólal a természet hangja, olykor gyermekdalok hangjai, sokszor finom kamarazenei hatás nyilvánul meg bennük, máskor vásári jelenetek, drámák, misztikus érzések, angyalok zenélnek bennük, olykor hatalmas fortissimo harsog. A romantikus zeneszerzés az ő szimfóniáiban a csúcspontra jutott. A boldogságkeresést is véljük kihallani a művekből. Megint máskor azt gondolhatnánk, hogy szerelmi vallomás (az 5. szimfónia Adagietto tétele, melyet Visconti *Halál Velencében* című filmjének kísérőzenéjeként felhasznált.).

GUSTAV MAHLER-Film "MORT A VENISE"- "MORTE A VENEZIA"- "DEATH IN VENICE"-Luchino VISCONTI-(1971) (9:01)

Írt három zenekari kísérettel ellátott dalciklust (Vándorlegény dalai, Gyermekgyászdalok, A fiú csodakürtje). Történt egy borzalmas tragédia. Nevezetesen az öt éves kislányuk (két gyermekük volt) diftériában és skarlátban megbetegedett, és a gégemetszést követő napon meg is halt. Manapság ezek a gyermekbetegségek is megelőzhetőek, illetve gyógyíthatóak. A szülőket ez érthetően teljesen összetörte. Alma azzal vádolta Gusztávot, hogy kihívta a

sorsot maguk ellen, hogy megkomponálta a Gyermekgyászdalok dalciklust (ezt ugyanis korábban szerezte, mint a kislány megbetegedése).

Anna és Maria Mahler édesanyjukkal (1906)

[\(Lapham's Quarterly\)](#)

Szólni kell arról, hogy Mahler 10 éven át volt a Bécsi Operaház főzeneigazgatója. Kinevezése sok vihart váltott ki. Szakmán belül teljes elismerés övezte, és nem volt vitás, hogy kiérdemli a megtisztelő kinevezést, amit Ferencz József császárnak kellett megtennie. Ő azonban nem akart szembe kerülni az antiszemita megnyilvánulásokkal. Ekkor Mahler, aki nagyon szeretne volna elnyerni azt az állást, azzal állt elő, hogy ő két hónapja áttért a katolikus vallásra. Így már nem volt akadálya a megtisztelő kinevezésnek. Egyébként nem élt sem zsidó, sem katolikus vallásos életet, de hitt valamiféle természetfeletti erőben.

1908-ban megvizsgáltatta magát egy orvossal, aki hallgatóság alapján megállapította hogy *szívbillentyűi betegek*. „Nem dicsekednék ilyen szívvel”-mondta a doktor. Fiatal korában gyakran volt torokgyulladás, lehet, hogy reumás láza is volt, noha ízületi panaszokról nincs feljegyzés. Arról azonban van, hogy sokat kínlódott aranyeres panaszok miatt, egyszer majdnem elvérzett. Kétszer operálták az aranyér miatt.

A nyári vakációk alatt sok gyalogolt a Természetben, úszott a tóban, élvezte a fenséges tájat, és naponta kb. hat órát komponált. A doktort, aki a szívét megvizsgálta, és szívbetegségét először megállapította, voltaképpen a feleségéhez hívták, aki különböző funkcionális panaszokban szenvedett. Alma

gyakran utazott kúráltatni magát különböző gyógyhelyekre. Egy ilyen alkalommal megismerkedett a fess, magas, szőke, igen jó-megjelenésű porosz építésszel, Walter Gropius (1883-1969) német építész, aki a Bauhaus megalapítója lett később. Gropius néhány évvel fiatalabb volt Almánál. Szerelmi viszony kezdődött közöttük, melyről Mahler is tudomást szerzett, és ez nagyon összetörte. Impotenciája miatt egy alkalommal Freuddal is konzultált 4 órán át, aki a szívbetegségét figyelmen kívül hagyta, és pszichés okokra vezette vissza a panaszt. A pszichoanalízis atyja találkozott az egyik legbonyolultabb zeneszerzővel.

Mahler nem akart tudomást venni a szívbetegségéről. Nemcsak szívbaja miatt gyötrődött, hanem Alma hűtlensége miatt is.

Továbbra is sokat utazott koncertezett. Jöttek azonban lázas időszakok is, és Alma odaadóan ápolta. A 8. szimfónia (Ezrek szimfóniája) után Mahler nem akart 9.-et írni babonáságból, mert több elődje a 9. szimfónia megírása után halt meg. Ki akarta játszani a sorsot. Így, egyelőre az egyik főművének tartott szerzeményét, amelyet a 8. szimfónia után szerzett, Dal a Földről nevezte el. Ebben a szimfóniában tenor és alt szólista is énekel. Majd mégis csak írt 9. szimfóniát, majd belekezdett a 10. szimfóniába is, de ezt már nem tudta befejezni. Az utolsó kottapapíron szöveggel azt írta, hogy „Érted élek! Érted halok! Ég veled!” Roppantul félt, hogy elveszti Almát.

Amerikai turnén voltak, amikor toroka begyulladt, láza 40 fokra szökött, és vérvétel kapcsán kimutatták a **streptococcus viridanst**. **Diagnózis: Subacut bacterialis endocarditis (endocarditis lenta)**. Visszautaztak Európába. Párizsban megerősítették a vérvizsgálat eredményét. Ekkor már ráébredt, hogy hamarosan meg fog halni. *A penicillin megmenthette volna*, de azt csak kb. két évtizeddel később fedezték fel.

1911. május 18-án halt meg, és kívánságnak megfelelően a kislánya sírja mellé Grinzingben temették. Ő ugyan kérte, hogy minden ceremónia nélkül történjék a temetés, de mind az, aki a zenei világban számított, és a rajongók százai jelen voltak a temetésen. Sírkövére azt vésték: *Aki megkeres, tudja, ki voltam.*”

Almának időközben újabb szeretője bukkant fel, Oskar Kokoschka (1886-1980) osztrák festőművész. Vele Mahler halála után három éven át élt együtt.

Alma Mahler és Oskar Kokoschka, valamint Almáról készült portréja
([Lewis Art Café](#))

[Oskar Kokoschka and Alma Mahler \(dutch\) \(1:35\)](#)

Jasper Krabé in Opium

Sokat utaztak, és lángoló szerelem volt közöttük. Alma terhes lett Kokoschkától, azonban nem akarta megtartani terhességét, és titokban mesterségesen elvetélt. Kokoschka nagyon szeretett volna gyereket Almától, és annyira megharagudott a titokban végzett abortusz miatt, hogy megszakította a viszonyt Almával, noha egész további életükben kapcsolatban maradtak. Majd ismét felbukkant Gropius is. De kitört az első világháború, és mindkét férfi elment katonának. Gropius megsebesült, megkapta hősiességéért a vaskeresztet. Egy frontról történő eltávozás alkalmával elvette feleségül az özvegyet, aki később egy kislánnyal ajándékozta meg, akit Manonnak neveztek. A gyermek azonban később gyermekparalízisben megbetegedett, és megbénult, majd tizenéves korában meghalt. Ez a betegség nem fordul manapság elő a vakcinációnak köszönhetően.

Manon Gropius, Walter Gropius és Alma Mahler

(Hyperallergic)

Később Alma életében újabb szerelem lángolt fel. Megismerkedett Franz Werfel (1890-1945) osztrák költővel és regényíróval, aki ellenállhatatlan társalgó, zeneszerető, bohém és rendkívül művelt ember volt. Voltaképp ez a kapcsolat már Gropiusszal való házasságuk alatt megvolt, és Alma ismét terhes volt, de nem tudta, hogy ki a leendő gyermek apja. Gropius beleegyezett a válásba.

Almának az említetteken kívül további ismert kapcsolatai, kérő is voltak a művészvilágból ismert személyiségei közül /pl.: Gerhart Hauptmann (1862-1946) Nobel-díjas német drámaíró és Bruno Walter (1876-1962) német zeneszerző-karmester, Mahler egyik bécsi munkatársa, műveinek legkiválóbb tolmácsolója/. Végül is 1929-ben Werfel feleségül vette. Törökországi utazásuk alatt szembesültek azzal a népiertással, amelyet az örményeknek kellett elszenvedniük. Ebből a tapasztalásból fakadt a Musza Dag 40 napja című regény.

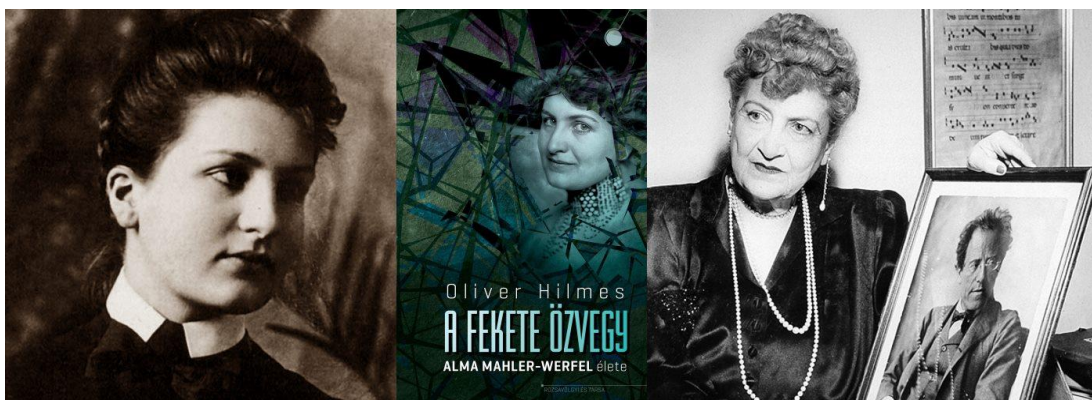
Alma Mahler és Franz Werfel megismerkedésük ([Pinterest](#)) és a Holokauszt idején ([Getty Images](#))

Alma még 50 évesen is hódító jelenség volt, de naplójában azt írta, hogy örömtelenül él Werfel mellett. Aztán feltűnt egy nálánál jóval fiatalabb reverendás pap, akivel egy időszakban sülve-főve együtt volt. Alma naplójában az olvasható, hogy *férfiak szereztek már neki zenét, festettek neki, de misét még egyikük sem mondott.*

Aztán, mikor a nácik megszállták Ausztriát, a Werfel házaspárnak menekülniük kellett együtt a Mann családdal, Bruno Walterrel, Erich Maria

Remarque-kal és még sok mással. Werfel 56 éves korában szívroham következtében meghalt 1945. augusztus 26-án. Legalább megvolt az az öröme – írta Alma – hogy tudta, hogy a hitleri Németországot eltiporták. Csaknem 30 évet töltöttek együtt.

Alma hosszú (85 év), élményekben gazdag viharos élete során három gyermekét vesztette el. Rendkívül férfiak vették körül. Egyik napló bejegyzése: „Mahler zenéjét soha nem szerettem igazán, soha nem érdekelt az, amit Werfel írt, Gropiust sem értettem, de Kokoschka igen mélyen hatott rám.” Ő volt az, aki hivatalosan nem vette feleségül.

Alma Schindler portréi 20 és 70 éves kora között

Az írás szerzője orvos